

Sample 4: ชิ้นส่วนงานเขียนลายสีดำใต้เคลือบ

ลักษณะภายนอก: ชิ้นส่วนงานเขียนลายสีดำใต้เคลือบ เตาเวียงกาหลง สมัยล้านนา กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 21-22 ลักษณะภายนอกเป็นภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง ตกแต่งด้วยการเขียนลายใบบัว สีเขียวขี้ม้า ขอบด้านบนเป็นลายเส้นตรงเล็กสลับใหญ่ จำนวน 4 เส้น (รูปที่ 1)

แหล่งที่พบ: ชุมชนริมน้ำทะเลสาบสงขลา

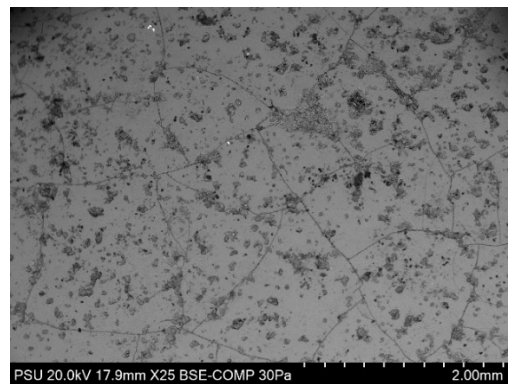

รูปที่ 1 แสดง Sample 4 ชิ้นส่วนงานเขียนลายสีดำใต้เคลือบ

จากภาพถ่าย SEM (BSE image) ของชิ้นส่วนงานทั้งด้านบนและด้านล่าง มีรอยแตกร้าวและพื้นผิวขรุขระ ทั้งบริเวณที่มีและไม่มีลวดลาย ซึ่งเป็นลักษณะของการเขียนลายผิวเคลือบ (รูปที่ 2 ผิวด้านบนและด้านล่าง) ในส่วนของผิวแกนกลาง พบว่า ตรงบริเวณลายผิวเคลือบมีเฟสสีขาวลักษณะเป็นแนวยาว (รูปที่ 2 ผิวแกนกลาง) ซึ่งชี้บ่งว่าเป็นองค์ประกอบของธาตุที่มีเลขอะตอม (Atomic number) สูงกว่าบริเวณไม่มีลาย เมื่อวิเคราะห์ภาพที่กำลังขยายสูง พบว่า บริเวณเฟสสีขาวมีอนุภาคสีขาวสว่างกระจายตัวเป็นแนวยาวต่อเนื่องใกล้ผิวเคลือบด้านบน โดยอนุภาคดังกล่าวมีธาตุเหล็กเป็นส่วนประกอบหลัก ซึ่งเหล็กเป็นส่วนประกอบของเหล็กออกไซด์ (Fe_2O_3) ใช้เป็นสารให้สีในกระบวนการผลิต

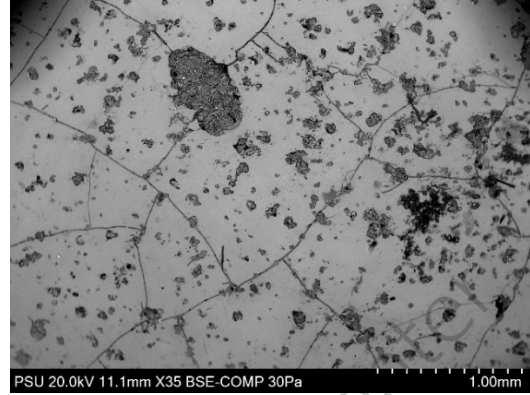
ผิวด้านบน

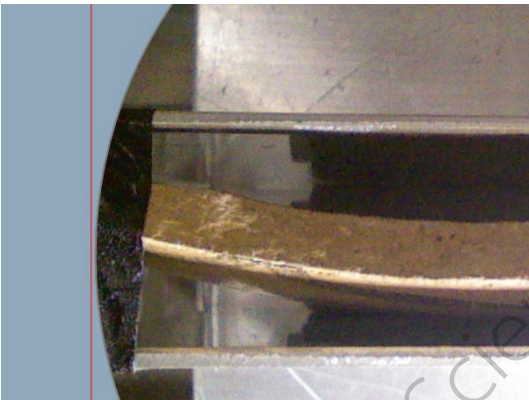
ผิวด้านบน

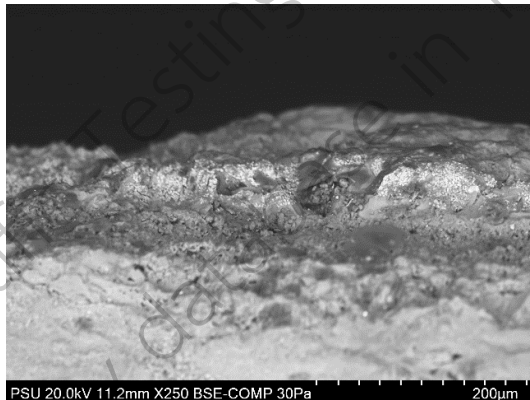
ผิวด้านล่าง

ผิวด้านล่าง

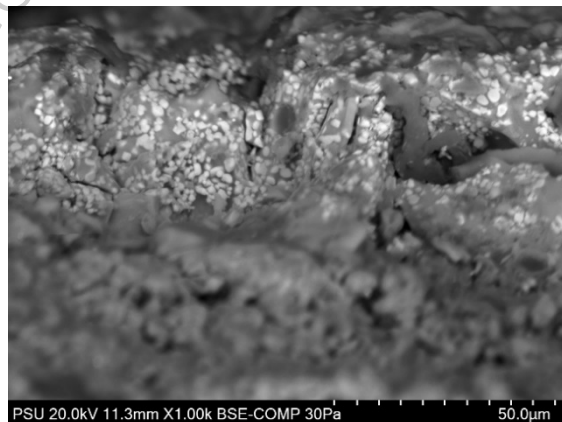
ผิวแกนกลาง

ผิวแกนกลาง

ผิวแกนกลาง

ผิวแกนกลาง

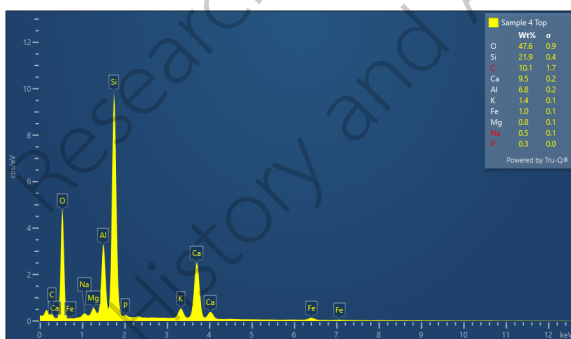
รูปที่ 2 ภาพถ่ายพื้นผิวของ Sample 4 ชั้นส่วนงานเขียนลายสีดำใต้เคลือบ

แถวขวา: SEM (BSE image) แถวซ้าย: Optical image

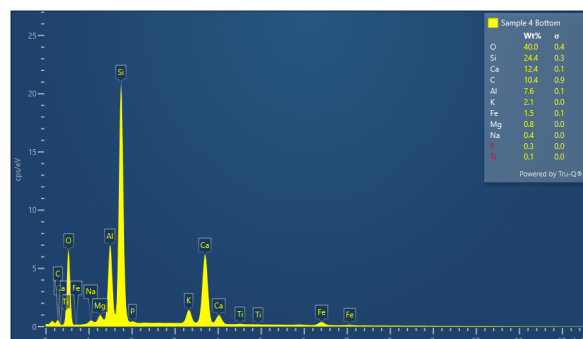
จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบธาตุด้วย EDX (ตารางที่ 1) พบว่า ผิวด้านบน ด้านล่าง และผิวแกนกลาง มีธาตุองค์ประกอบหลักเหมือนกัน (รูปที่ 3 และ 4) ได้แก่ แมกนีเซียม (Mg) อลูมิเนียม (Al) ซิลิกอน (Si) ฟอสฟอรัส (P) โพแทสเซียม (K) แคลเซียม (Ca) และเหล็ก (Fe) โดยผลการวิเคราะห์ mapping ผิวด้านบนบริเวณมีลวดลาย ไม่พบการแยกเฟสของธาตุองค์ประกอบตามลักษณะลายเส้นที่วาดไว้ ซึ่งอาจเป็นเพราะอิเล็กตรอนทะลุผ่านชั้นสีของลายเส้น แต่อย่างไรก็ตาม สามารถจำแนกชนิดธาตุในชั้นสีบริเวณลายเส้นให้เห็นได้ชัดเจนจากบริเวณผิวแกนกลาง ซึ่งพบเป็นเฟสของธาตุเหล็ก (Fe) (รูปที่ 5) เพื่อเป็นการยืนยันอนุภาคสีขาวที่พบบริเวณชั้นสีดังกล่าว ด้วยการวิเคราะห์ธาตุแบบจุด (point scan) พบว่าอนุภาคมีธาตุเหล็กเป็นส่วนประกอบหลักสูงกว่าร้อยละ 35

ตารางที่ 1 แสดงองค์ประกอบธาตุของ Sample 4 ชั้นส่วนงานเขียนลายสีดำได้เคลือบ

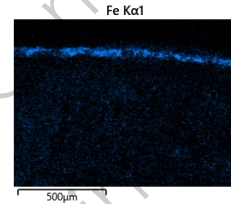
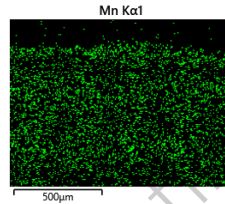
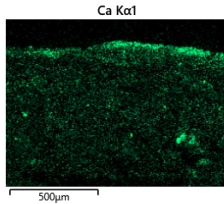
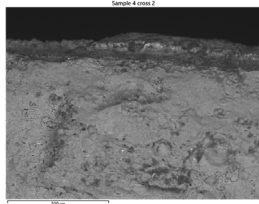
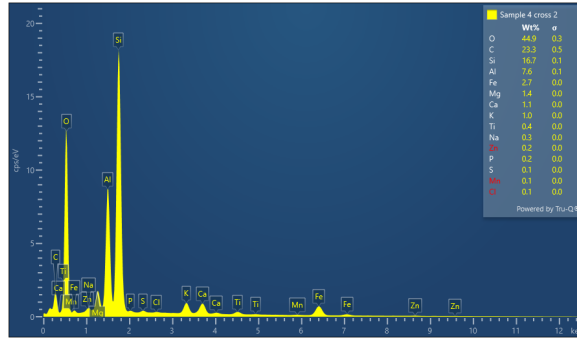
ตำแหน่ง	องค์ประกอบธาตุ (%wt.)													
	C	O	Na	Mg	Al	Si	P	S	K	Ca	Ti	Mn	Fe	Zn
ผิวนบน	8.19	54.26	0.49	0.76	6.19	19.38	0.27	-	1.27	8.31	-	-	0.88	-
มีลาย	10.90	57.32	0.34	2.31	7.07	15.34	0.65	-	0.99	2.32	0.29	0.16	2.13	0.17
ไม่มีลาย	11.47	58.41	-	1.19	9.38	14.46	0.45	0.17	0.86	1.29	0.36	-	1.95	-
เม็ดสี ขาว	9.11	44.30	-	0.54	6.10	3.17	-	-	0.36	0.40	0.23	0.24	35.55	-

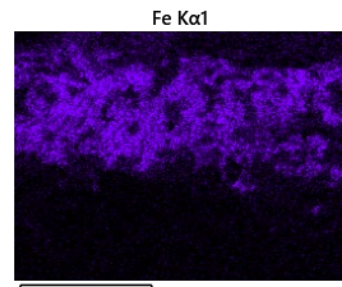
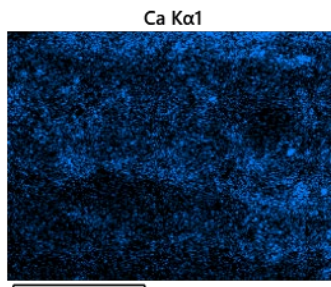
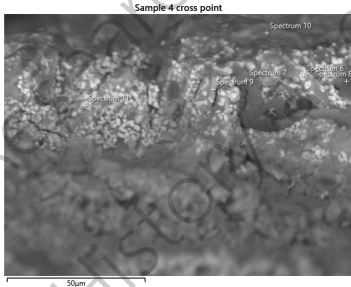
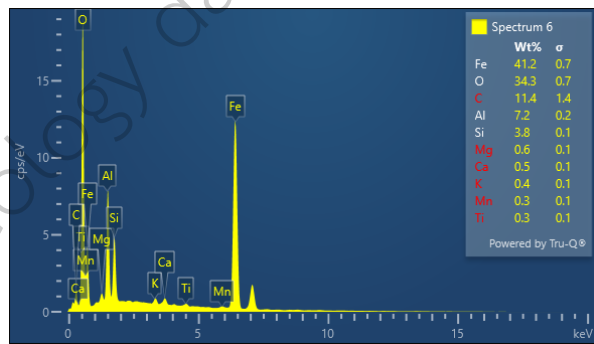
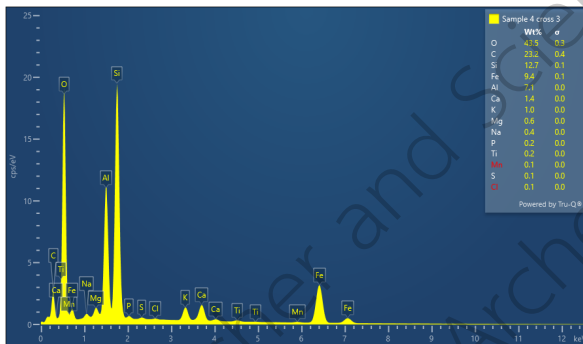
รูปที่ 3 แสดงองค์ประกอบธาตุบนพื้นผิวด้านบนของ Sample 4 (ชั้นส่วนงานเขียนลายสีดำได้เคลือบ)

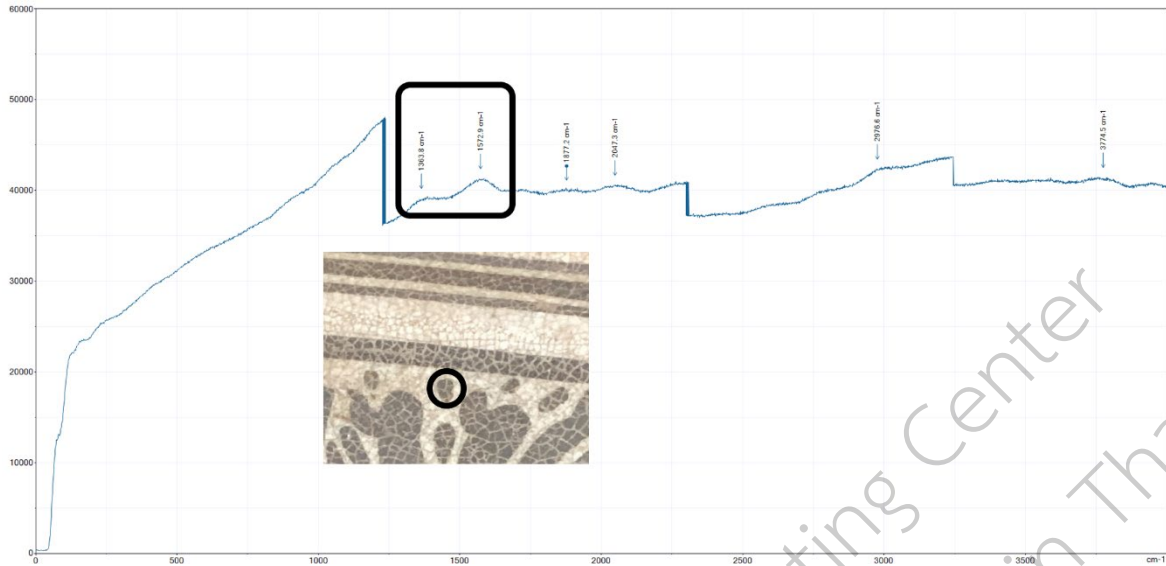
รูปที่ 4 แสดงองค์ประกอบธาตุบนพื้นผิวด้านล่างของ Sample 4 (ชั้นส่วนงานเขียนลายสีดำได้เคลือบ)

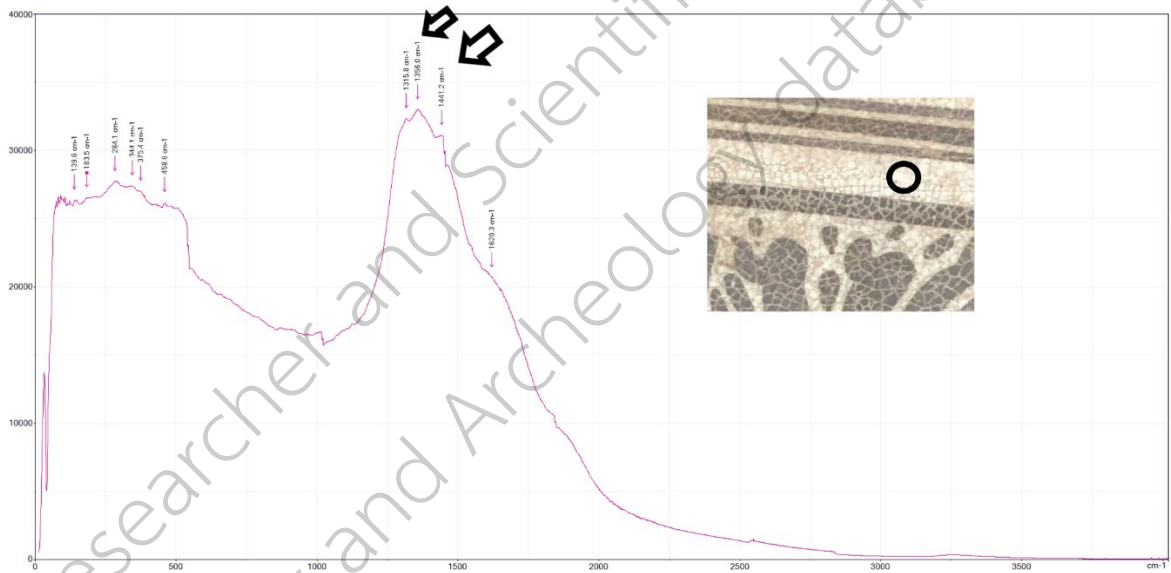
รูปที่ 5 แสดงองค์ประกอบธาตุและการกระจายตัวอย่างของธาตุนบนพื้นผิวแกนกลางของ Sample 4 (ชิ้นส่วนงานเขียนลายสีตัวได้เคลือบ)

รูปที่ 6 แสดงองค์ประกอบธาตุและการกระจายตัวอย่างของธาตุแคลเซียม (Ca) และเหล็ก (Fe) บนพื้นผิวแกนกลางของ Sample 4 (ชิ้นส่วนงานเขียนลายสีตัวได้เคลือบ) โดยขยายให้เห็นชั้นเคลือบสีชัดเจน

รูปที่ 7 รามานสเปกตรัมของ Sample 4 ในตำแหน่งพื้นผิวจุดสีดำ

รูปที่ 8 รามานสเปกตรัมของ Sample 4 ในตำแหน่งพื้นผิวจุดสีน้ำตาล

ผลจากการศึกษารามานสเปกตรัมในช่วง $0 - 4000 \text{ cm}^{-1}$ ของตัวอย่าง Sample 4 พบว่า ตำแหน่งพื้นผิวสีดำเกิดพีกที่ตำแหน่ง 1363.8 cm^{-1} และ 1572.9 cm^{-1} เป็นพีกของ Carbon (รูปที่ 7) และในตำแหน่งพื้นผิวสีน้ำตาลเกิดพีกที่ตำแหน่ง 1356.0 cm^{-1} และ 1441.2 cm^{-1} เป็นพีกของ Aromatic azo (รูปที่ 8)